

LUẬN ÁN TIẾN SĨ TRIẾT HỌC.

NGUYỄN THỊ THANH HUYỀN. *Quan niệm của C. Mác về tha hoá và ý nghĩa của nó đối với phát triển con người Việt Nam hiện nay*

Chuyên ngành: Chủ nghĩa duy vật biện chứng và Chủ nghĩa duy vật lịch sử

Mã số: 62.22.80.05

Dưới ảnh hưởng của cuộc cách mạng khoa học và công nghệ, CNTB hiện đại đã có những thay đổi to lớn và đây bất ngờ. Trong khi đó, sau hơn 70 năm tồn tại, phát triển, bên cạnh những thành tựu đạt được, CNXH lại bộc lộ những mặt trái với mong đợi và trái với mô hình lý thuyết của K. Marx. Một trong những mặt trái đó là sự tồn tại của hiện tượng tha hoá. Vấn đề là ở chỗ, học thuyết K. Marx về xã hội nói chung, quan niệm của K. Marx về tha hoá nói riêng đúng hay không đúng trong điều kiện hiện tại. Để có cái nhìn khách quan về vấn đề này thì việc trở lại nghiên cứu một cách có hệ thống quan niệm của các nhà kinh điển mácxít về vấn đề tha hoá là một yêu cầu bức thiết hiện nay.

Sau hơn 20 năm thực hiện đường lối đổi mới do Đảng khởi xướng, chúng ta đã đạt được những thành tựu to lớn và có ý nghĩa quan trọng. Tuy nhiên với việc phát triển kinh tế thị trường, thì những mặt trái của nó trong đời sống xã hội như phân hoá giàu nghèo, quan liêu, tham nhũng, tha hoá đạo đức, lối sống của một bộ phận cán bộ, đảng viên và nhân dân... cũng trở thành những vấn nạn nổi cộm thu hút sự quan tâm của toàn xã hội. Thực tiễn đất nước đang đặt ra rất nhiều vấn đề mà lý luận cần

giải đáp, trong đó có vấn đề về sự tha hoá trong đời sống xã hội.

Thực tiễn thế giới và Việt Nam như vừa nêu đòi hỏi phải nhận thức sâu sắc hơn về quan điểm tha hoá của các nhà kinh điển mácxít. Trong bối cảnh hiện nay quan điểm của các nhà kinh điển Marx-Lenin sẽ tiếp tục soi sáng để chúng ta nhận thức và giải quyết nhiệm vụ xây dựng CNXH và phát triển con người Việt Nam.

Xuất phát từ những lý do trên đây, NCS. Nguyễn Thị Thanh Huyền đã chọn “*Quan niệm của C. Mác về tha hoá và ý nghĩa của nó đối với phát triển con người Việt Nam hiện nay*” làm đề tài luận án tiến sĩ của mình.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, nội dung luận án được chia làm 3 chương, 8 tiết.

Chương 1 làm rõ cơ sở lý luận và thực tiễn cho sự hình thành quan niệm của C. Mác về tha hoá (tr.11- 47). Bằng những dẫn chứng cụ thể, tác giả phân tích và làm sáng tỏ các quan niệm trước K. Marx - đặc biệt là tư tưởng của F. Hegel và L. Feuerbach - về tha hóa, đồng thời tác giả cũng phân tích những kiến giải của chính C. Mác về bản chất con người để làm rõ cơ sở lý luận cho quan niệm của K. Marx về tha hóa.

Trong khi luận giải về cơ sở lý luận cho quan niệm của K. Marx về tha hóa thì tác giả cũng phân tích quan niệm của ông về bản chất con người. Bởi vì, theo tác giả chính dựa trên quan niệm về bản chất con người mà Marx cất nghĩa về sự tha hoá con người trong xã hội tư bản chủ nghĩa.

Tuy nhiên, nghiên cứu của K. Marx về tha hóa còn được hình thành trên cơ sở thực tiễn là tính hai mặt của nền sản xuất TBCN. Theo tác giả luận án, nền sản xuất tư bản chủ nghĩa một mặt tạo ra những tiền đề cho sự phát triển con người, nhưng mặt khác nó cũng tác động tiêu cực đến sự phát triển con người, làm cho con người trở thành phiến diện, què quặt. Điều này do chính bản chất của chế độ xã hội quy định (tr. 40). Như vậy, quan niệm của K. Marx về tha hóa là sự phản ánh hiện thực nền sản xuất TBCN.

Tác giả luận án rút ra nhận định: quan niệm về tha hóa đã được các nhà triết học trước Marx đề cập đến dưới hình thức tha hóa xã hội, chính trị, tinh thần. Rousseau đã chỉ ra bản chất sự tha hóa từ góc độ chính trị - xã hội, ở Hegel là tha hóa tinh thần và L. Feuerbach là tha hóa tôn giáo... Trên cơ sở kế thừa quan niệm của những người đi trước, cùng với việc xác lập và trên lập trường duy vật lịch sử, Marx đã đưa ra quan niệm khoa học, thể hiện sự khác biệt về chất so với quan niệm trước đây về tha hóa. (tr. 28-29).

Trong **chương 2** của luận án, tác giả nghiên cứu và xem xét *sự phân tích của C. Mác về các hình thức tha hóa và con đường khắc phục tha hóa để phát triển con người* (tr.48-107).

Trước hết, tác giả trình bày khái lược những nghiên cứu của K. Marx về vấn đề tha hóa qua một số tác phẩm tiêu biểu của ông từ trước và sau năm 1844 (tiết 1). Trên cơ sở đó, tác giả tiếp tục đi sâu phân tích quan niệm của K. Marx về bản chất những hình thức tha hóa chủ yếu (gồm: 1/ tha hóa tôn giáo – biểu hiện của tha hóa ý thức, tư tưởng; 2/ tha hóa trong lĩnh vực xã hội – chính trị và 3/ tha hóa lao động – biểu hiện

tập trung của tha hóa trong lĩnh vực kinh tế) (tiết 2).

Tiếp theo, tiết 3, tác giả phân tích và chỉ rõ *nguyên nhân và bản chất của tha hóa*. Tác giả chỉ ra rằng, theo quan niệm của K. Marx, lao động tạo lập nên bản chất con người, chính vì vậy sự tha hóa lao động sẽ dẫn đến sự tha hóa bản chất con người. Sự phân tích của K. Marx về các hình thức tha hóa trong tôn giáo, trong xã hội, chính trị cho thấy đó chính là biểu hiện của sự tha hóa chính bản chất con người. Từ đó có thể thấy trong quan niệm của K. Marx thì tha hóa là sự tự tha hóa và mọi hình thức tha hóa đều là biểu hiện của sự tha hóa bản chất con người.

Tác giả nêu rõ, sự phân tích của K. Marx về các hình thức tha hóa và hệ quả của nó đã lột tả khá sâu sắc quan niệm của ông về bản chất của tha hóa. Điều đó thể hiện sự khác biệt về chất trong quan niệm về tha hóa của K. Marx với những nhà triết học trước ông và ngay cả với của F. Hegel.

Trọng tâm nghiên cứu của K. Marx là về tha hóa lao động, đặc biệt tha hóa lao động trong CNTB. Trên cơ sở quan niệm của K. Marx, có thể hiểu: *“Tha hóa là quá trình xã hội mà đặc trưng của nó là biến hoạt động và kết quả của hoạt động đó thành một lực lượng độc lập thống trị lại chính con người và trở thành thù địch với con người”*.

Cuối chương 2, tiết 4, trình bày quan niệm của K. Marx về con đường khắc phục tha hóa để phát triển toàn diện con người, tác giả nêu rõ: Theo K. Marx, xoá bỏ chế độ tư hữu là tiền đề cơ bản cho việc xoá bỏ mọi tha hóa, cho sự nghiệp giải phóng con người. Tiền đề vật chất cho việc thủ tiêu chế độ tư hữu là “lực lượng sản xuất phát triển đến mức độ phổ biến”. Tiến hành cuộc cách

mạng vô sản là điều kiện khắc phục tha hóa và phát triển con người.

Chương 3 làm rõ sự vận dụng quan niệm của C. Mác về con đường khắc phục tha hóa để phát triển con người ở Việt Nam hiện nay (tr.108-170).

Trên cơ sở phân tích hiện tượng tha hóa ở Việt Nam nhìn từ lý luận của K. Marx về tha hóa và chỉ ra vấn đề tha hóa trong CNXH hiện thực và biểu hiện của hiện tượng tha hóa ở Việt Nam trong từng lĩnh vực kinh tế, chính trị và đạo đức, lối sống (tiết 1), tác giả đề xuất một số nhóm giải pháp chủ yếu nhằm khắc phục tha hóa để phát triển con người Việt Nam hiện nay (tiết 3).

Nhóm giải pháp khắc phục sự tha hóa trong lĩnh vực kinh tế

- Tăng cường vai trò quản lý của nhà nước trong các hoạt động kinh tế: Để hạn chế sự tha hóa trong lĩnh vực kinh tế ở nước ta hiện nay cần nâng cao vai trò quản lý của nhà nước để Nhà nước thực sự làm chủ được trước những tác động tự phát của kinh tế thị trường. Xây dựng và phát huy hơn nữa vai trò của các tổ chức công đoàn trong việc bảo vệ quyền lợi của người lao động trong các doanh nghiệp ở nước ta.

- Cùng với việc phát triển kinh tế cần chú trọng hơn nữa công tác xóa đói, giảm nghèo để đảm bảo những quyền tối thiểu của con người cho một bộ phận dân cư còn nghèo đói ở nước ta.

Nhóm giải pháp khắc phục sự tha hóa trong lĩnh vực chính trị

- Giữ vững và nâng cao không ngừng sự lãnh đạo của Đảng ngang tầm nhiệm vụ của thời kỳ cách mạng mới: Đảng ta là đảng cầm quyền, Đảng là lực lượng lãnh đạo Nhà nước và xã hội. Sự tha hóa trong lĩnh vực kinh tế, chính trị, đạo đức ở nước ta có phần nguyên

nhân quan trọng thuộc về trách nhiệm của Đảng. Thực tế, trong số cán bộ viên chức bộ máy công quyền tha hóa, biến chất phần nhiều đều là đảng viên. Chính vì vậy để khắc phục tha hóa trong lĩnh vực chính trị trước hết cần dân chủ hóa phương thức lãnh đạo của Đảng, làm trong sạch tổ chức đảng, dương cao vũ khí phê bình và tự phê bình...

- Xoá bỏ cơ chế “xin – cho” trong phân bổ ngân sách tài chính và trong lĩnh vực tổ chức, kiểm tra: Sự tồn tại lâu dài của cơ chế “xin – cho” trong xã hội ta hiện nay chính là môi trường thuận lợi cho việc lạm quyền của một bộ phận cán bộ có chức, có quyền. Để góp phần khắc phục sự tha hóa quyền lực chính trị cần xoá bỏ triệt để cơ chế này trong hoạt động của các cơ quan công quyền ở nước ta.

- Tiếp tục đẩy mạnh cải cách hành chính nâng cao hiệu quả, hiệu lực của bộ máy nhà nước

- Thực hiện dân chủ hoá trên thực tế

- Nâng cao nhận thức pháp luật trong nhân dân

Nhóm các giải pháp ngăn ngừa nguy cơ tha hóa trong lĩnh vực đạo đức, lối sống con người Việt Nam hiện nay

- Tập trung chấn chỉnh và nâng cao hiệu quả các hoạt động giáo dục - đào tạo

- Tăng cường giáo dục sâu rộng về lý tưởng chính trị, đạo đức trong quần chúng nhân dân

- Xây dựng và củng cố gia đình

Luận án bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án tiến sĩ cấp Nhà nước, họp tại Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội vào ngày 11 tháng 11 năm 2008.

PHẠM THU TRANG
giới thiệu